

Suuri valiokunta

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto maatalouden ja ruoan visiosta

Valtioneuvostolle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvosto on toimittanut eduskuntaan perustuslain 97 §:n mukaisen E-selvityksen (E 6/2025 vp)

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- ympäristövaliokunta YmVL 7/2025 vp
- maa- ja metsätalousvaliokunta MmVL 15/2025 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- maatalousneuvos Kirsi Heinonen, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Osmo Rönty, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Sanna-Helena Fallenius, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Martti Patjas, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Henri Backman, työ- ja elinkeinoministeriö
- tutkimuspäällikkö, erikoistutkija Hanna-Maija Karikallio, Luonnonvarakeskus
- johtava varautumisasiantuntija Miika Ilomäki, Huoltovarmuuskeskus
- tutkimusprofessori Minna Kaljonen, Suomen ympäristökeskus
- tutkija Ville Lähde, BIOS-tutkimusyksikkö
- tutkimuspäällikkö Emilia Nordlund, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- maatalousjohtaja Johan Åberg, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- puheenjohtaja Mats Nylund, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC rf
- yhteiskuntasuhdejohtaja Jukka Ihanus, Elintarviketeollisuusliitto ry
- Sisävesivastaava, FT Jenny Jyrkänkallio-Mikkola, WWF Suomi
- toimitusjohtaja Pasi Vainikka, Solar Foods Oy

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- ympäristöministeriö
- Suomen Luontopaneeli

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2025 vp

- Suomen ilmastopaneeli
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- Teknologiateollisuus ry
- työelämäprofessori Kaisa Karttunen, Helsingin yliopisto

Viitetiedot

Suuri valiokunta keskusteli aiheesta maatalouskomissaari Cristophe Hansenin kanssa 4.4.2025 pidetyssä suuren valiokunnan kokouksessa (O 26/2025 vp, SuVP 19/2025 vp, 12 §). Tapaamiseen osallistuivat komissaarin lisäksi kabinetin jäsenet Taru Haapalehto, Maxi Espeter ja Jani Ringborg sekä maa- ja metsätalousministeri Sari Essayah ja neuvotteleva virkamies Osmo Rönty maa- ja metsätalousministeriöstä sekä erityisasiantuntija Kari Valonen Suomen EU-edustustosta.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Komission tiedonanto

Komissio julkaisi helmikuussa 2025 tiedonannon maatalouden ja ruoan tulevaisuutta koskevasta visiosta vuoteen 2040 ja sen jälkeiselle ajalle. Tiedonannossa komissio esittää näkemyksensä etenemissuunnitelmasta maatalous- ja ruokasektorin vetovoiman parantamiseksi ja vakaan toimintaympäristön luomiseksi koko ruokaketjun toimijoille. Tiedonannossa hahmotellaan myös yhteisen maatalouspolitiikan painopisteitä vuoden 2027 jälkeiselle ajalle.

Komission mukaan vuonna 2040 EU:n oltava paikka, jossa maatalous- ja elintarviketuotanto menestyvät Euroopassa kaikessa moninaisuudessaan. Tiedonannossa todetaan, että maataloussektori ja ruoan tuotanto, kalastus mukaan lukien, ovat EU:n strategisia sektoreita EU:n ja globaalien ruokaturvan kannalta. Elinvoimainen, reilu ja kestävä maatalous- ja ruokasektori ovat kiinteä osa EU:n taloudellista kilpailukykyä ja strategista autonomiaa sekä EU:n yleistä turvallisuus-, varautumis- ja kestävyysagendaa.

Komission tiedonannon yksityiskohdat käyvät ilmi asiakirjasta COM (2025) 75 final.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää komission tiedonannossa esitettyä maatalouden ja ruoan visiota hyvänä. Valtioneuvosto kannattaa tiedonannon painopisteitä aktiivisen ruoantuotannon ja maatilojen elinvoimaisuuden edistämisestä sekä ympäristöstä huolehtimisesta EU:ssa. Maatalouden kehittäminen yhdessä maaseutualueiden elinvoimaisuuden vahvistamisen kanssa parantaa toimitusvarmuutta, valmiutta ja kokonaisvaltaista turvallisuutta kaikissa EU:n jäsenvaltioissa sekä edistää EU:n kilpailukykyä.

Valtioneuvoston mukaan maataloussektorille tarvitaan vakaa ja ennustettava muiden EU-politiikkojen kanssa johdonmukainen politiikkakehys. Samanaikaisesti yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) tukijärjestelmiä tulisi yksinkertaistaa, hallinnollista taakkaa vähentää ja kannustimia lisätä.

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2025 vp

Valtioneuvosto pitää hyvänä, että tiedonannossa korostetaan tukien nykyistä vahvempaa kohdentamista erityisesti aktiiviseen tuotantoon, epäsuotuisille alueille sekä nuorille ja uusille tuottajille. Valtioneuvosto katsoo, että alkutuottajan sopimusasemaa ja elintarvikeketjua on kehitettävä oikeudenmukaisempaan suuntaan. Valtioneuvosto korostaa myös tutkimuksen, innovointien ja investointien merkitystä tiedonannon tavoitteiden saavuttamiseksi.

Valtioneuvosto tukee komission tavoitetta maatalous- ja ruokasektorista, joka osaltaan edistää EU:n ilmastotavoitteiden saavuttamista samalla kun huolehditaan terveestä maaperästä ja puhtaasta vedestä ja ilmasta sekä suojellaan ja ennallistetaan Euroopan biologista monimuotoisuutta.

Tieteeseen, tutkimukseen, teknologiaan, neuvontapalveluihin sekä uusimman tiedon siirtymiseen olisi panostettava, jotta voidaan lisätä kilpailukykyä, kohdata paremmin ilmastohaasteet ja vähentää päästöjä sekä parantaa EU:n omavaraisuutta.

Valtioneuvoston kannan yksityiskohdat ilmenevät valtioneuvoston selvityksestä E 6/2025 vp.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Suuri valiokunta esittää lausunnossaan keskeisiä kokoavia huomioita tiedonannosta, jossa komissio esittelee visiotaan maatalouden ja ruoan tulevaisuudesta (E 6/2025 vp). Perustelujen osalta suuri valiokunta viittaa maa- ja metsätalousvaliokunnan ja ympäristövaliokunnan suurelle valiokunnalle osoitettuihin lausuntoihin MmVL 15/2025 vp ja YmVL 7/2025 vp. Suuri valiokunta toteaa, että se ottaa erikseen kantaa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan rahoitukseen ja sitä koskeviin sisällöllisiin kysymyksiin lausuessaan valtioneuvoston E-jatkokirjeestä EJ 2/2025 vp - E 31/2024 vp (tuleva monivuotinen rahoituskehys 2028—).

(2) Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta pitää visiota Suomen tavoitteiden ja ennakkovaikuttamiskantojen mukaisena. Maa- ja metsätalousvaliokunnan ja ympäristövaliokunnan tavoin suuri valiokunta suhtautuu myönteisesti tiedonannossa esitettyyn visioon EU:n maatalous- ja elintarvikektorista, joka on houkutteleva, kilpailu- ja selviytymiskykyinen, johdonmukainen, kestävä sekä oikeudenmukainen nykyisten ja tulevien sukupolvien kannalta. Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että vision toimeenpanoon panostetaan ja sen tavoitteet myös konkretisoituvat EU-tason vaikuttaviksi toimenpiteiksi.

(3) Suuri valiokunta katsoo, että visiossa tunnistetaan hyvin maatalouden ja ruokasektorin, kalastusala mukaan lukien, strateginen merkitys EU:lle ja sen jäsenvaltioille. Kilpailukykyinen ja monipuolinen ruoantuotanto, kannattava alkutuotanto, ekologisesti ja eettisesti kestävä maataloussektori sekä elinvoimaiset maaseutualueet on nähtävä tärkeänä osana EU:n kilpailukykyä, strategista autonomiaa, yleistä turvallisuus-, varautumis- ja kestävyysagendaa sekä ruokaturvaa. Kuten ympäristövaliokunta ja maa- ja metsätalousvaliokunta esittävät, kriisinkestävä ruokajärjestelmä on olennainen osa EU:n kokonaisturvallisuutta ja huoltovarmuutta.

(4) Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, että maatalouteen ja ruokasektorille tarvitaan vakaa, ennustettava ja johdonmukainen politiikkakehys, jossa otetaan nykyistä paremmin huomioon myös muut maatalouteen vaikuttavat politiikat kuin yhteinen maatalouspoli-

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2025 vp

tiikka (YMP). Suuri valiokunta katsoo, että tiedonannon tavoitteiden saavuttaminen edellyttää nykyistä parempaa EU:n politiikkasektorien yhteensovittamista ja riittävää rahoitusta. Ohjauskeinojen päällekkäisyyttä ja ristiriitaisuutta on vältettävä sekä yhteisen maatalouspolitiikan hallinnollista taakkaa ja valvontoihin ja seuraamuksiin liittyvää räsitätusta vähennettävä. Kaikkien EU-toimien on perustuttava ajantasaiseen tieteelliseen tietoon ja tekniseen kehitykseen sekä oltava riskiperusteista. Eläinten hyvinvointia koskevan lainsäädännön tulee olla EU-tasolla kattavaa ja ajantasaista. Sisämarkkinoiden häiriöttömän toiminnan ja tasavertaisten kilpailuolosuhteiden varmistamiseksi on tärkeätä, että kaikissa jäsenmaissa noudatetaan täysimääräisesti EU-säädösten vaatimuksia ja toimeenpannaan EU-toimia yhdenmukaisesti.

(5) Suuri valiokunta toistaa kantansa siitä, että ruoantuotannon tulee säilyä maatalouden tärkeimpänä tehtävänä (SuVL 3/2024 vp, kappale 64, SuVL 5/2024 vp, kappale 21). On tärkeätä, että maataloutta voidaan harjoittaa ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävästi koko EU:n alueella. Maatalouden tulevaisuuden elinehto on tuotannon kannattavuus. Kannattava alkutuotanto ja ruoantuotannon jatkuvuus ovat ruokaturvan ja huoltovarmuuden perusedellytyksiä. Suuri valiokunta tukee vision tavoitetta siitä, että maatalous- ja elintarviketuotanto menestyvät koko mantereella kaikessa moninaisuudessa. Kuten maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, tämän lähtökohdan tulee ohjata myös tulevaa yhteisen maatalouspolitiikan uudistusta.

(6) Suuri valiokunta toteaa, että hajautettu perheviljelmäpohjainen maataloustuotanto on ruokaturvan keskeinen perusta. Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa tässä yhteydessä kansallisesti riittävän omavaraisen alkutuotannon merkitystä. Asiantuntijakuulemisissa on tuotu esille, että ruokaturvan kokonaisvaltaisen vahvistamisen kannalta on tärkeätä myös vähentää ruokahävikkiä, varmistaa eläinten hyvinvointi sekä edistää kiertotaloutta ja paikallisen ja kestävästi tuotetun terveellisen ruoan saatavuutta muun muassa julkisten hankintojen roolia vahvistamalla.

(7) Suuri valiokunta katsoo, että ruokaturvan ja kilpailukyvyn vahvistamiseksi EU:n toimissa tulee ottaa jatkossa nykyistä paremmin huomioon myös perinteisen maatalouden ohella vaihtoehtoihin tuotantomuotoihin liittyvät haasteet ja mahdollisuudet. Asiantuntijakuulemisissa sekä ympäristövaliokunnan ja maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnoissa on tuotu erityisesti esille, että uuselintarvikkeita ja kasviproteiinituotteita koskevat EU-tason päätöksenteosta johtuvat esteet innovaatioiden tuottamiseen ja tuotteiden markkinoille saattamiseen on poistettava muun muassa lupamenettelyjä nopeuttamalla ja keventämällä ja niiden läpinäkyvyyttä parantamalla. Tällaiselle kehitykselle on suomalaisille yrityksille selkeä tarve globaalien kilpailuolosuhteiden tasaamiseksi. Suomella on vahva suhteellinen kilpailuetu maankäytöstä ja sääolosuhteista riippumattomista, edistynyttä teknologiaa hyödyntävissä uusissa ruoantuotantotavoissa. Suomalaiset uuselintarvikeyritykset ovat kuitenkin kohdanneet Euroopan unionissa kohtuuttomia sääntelyvaatimuksia. On vakava riski, että kestävät, ruokaturvan ja huoltovarmuuden kannalta välttämättömät innovaatiot karkaavat pois EU:sta, jos hyväksymismenettelyitä ei merkittävästi nopeuteta. Kasviproteiinien kohdalla suomalaisen osaamisen, ilmaston ja yritystemme etu olisi, että EU-tasolla otettaisiin ennakoivampi ja suunnitelmallisempi ote kasviproteiinien edistämiseksi osana kestävästä ruokatuotantosta. Suuri valiokunta muistuttaa, että Suomi on biotekniikan ja solumaatalouden edellä kävijä. Suomessa on kolme noin kymmenestä maailman johtavasta uuselintarvikeyrityksestä.

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2025 vp

(8) Suuri valiokunta painottaa ruoantuotannon jatkuvuuden turvaamista ja monipuolisen alkutuotannon turvaamisen ja edistämisen tärkeyttä. Nuorten viljelijöiden saaminen mukaan alkutuotantoon on ruokaturvan ja huoltovarmuuden kannalta keskeistä. Suuri valiokunta katsoo maa- ja metsätalousvaliokunnan ja ympäristövaliokunnan tavoin, että kansallisten toimien lisäksi myös EU-tason toimin on edistettävä sukupolvenvaihdoksia ja peltojen siirtymistä uusien viljelijöiden aktiivikäyttöön. (Ks. SuVL 4/2024 vp, kappale 64)

(9) Suuri valiokunta toteaa, että yhteisen maatalouspolitiikan maataloustuilla on merkittävä ja suora vaikutus maanviljelijöiden toimeentuloon. Suuri valiokunta tukee komission tavoitetta uudistaa yhteistä maatalouspolitiikkaa siten, että sen tukijärjestelmiä ja niiden valvontaa yksinkertaistetaan, ehtoja vähennetään ja kansalliset olosuhteet huomioivaa joustavuutta sekä kannustimia lisätään. (Ks. SuVL 5/2024 vp, kappale 24) Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta pitää perusteltuna tiedonannon lähtökohtaa siitä, että tuet kohdennettaisiin jatkossa vahvemmin aktiiviseen tuotantoon, nuorille ja uusille tuottajille sekä EU:n epäsuotuisille alueille. Suuri valiokunta toistaa arvionsa siitä, että politiikkatoimia uudistettaessa on kiinnittävä huomiota myös EU:n laajentumisen mahdollisiin vaikutuksiin EU-alueen tuottajille ja sisämarkkinoiden toimintaan sekä myös pohjoisen ruoantuotannon kannalta. Nykyinen pinta-aloihin perustuva suorien tukien järjestelmä ei voi jatkua ilman merkittäviä sopeutuksia. (Ks. laajentumisesta SuVL 3/2024 vp, kappale 80, SuVL 9/2024 vp, kappaleet 20—21)

(10) Suuri valiokunta toteaa, että maatalouden ja ruokasektorin houkuttelevuuden lisäämiseksi alan toimijoille on annettava selkeä näkymä siitä, että EU-tasolla edistetään johdonmukaisesti sektorin kilpailukykyä, uusien yritysten markkinoillepääsyä, koko elintarvikeketjun toimivuutta sekä reiluja työ- ja elinolosuhteita ja vahvistetaan maaseutu- ja rannikkoalueiden elinvoimaisuutta sekä alueiden ja alan kriisinkestävyyttä. Suuri valiokunta pitää myönteisenä, että komissio tunnistaa tiedonannossa Venäjän Ukrainaa vastaan käymän hyökkäyssodan vaikutukset ja erityisen tuen tarpeet EU:n itäisillä raja-alueilla, kuten myös alueiden strategisuuden turvallisuuden kannalta. Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että myös nämä tavoitteet etenevät konkreettisiksi EU-tason toimenpiteiksi.

(11) Suuri valiokunta katsoo, että alkutuottajan sopimusasemaa on vahvistettava ja koko elintarvikeketjun tasapainoa on kehitettävä oikeudenmukaisempaan ja läpinäkyvämpään suuntaan. Asiantuntijakuulemisissa sekä maa- ja metsätalousvaliokunnan ja ympäristövaliokunnan lausunnoissa on tuotu esille, että EU-tason toimenpiteitä tarvitaan ruoan arvoketjujen kokonaisvaltaiseksi vahvistamiseksi, markkinoiden epätasapainojen korjaamiseksi ja epäterveiden kauppatapojen poistamiseksi.

(12) Maatalousalan ja ruokasektorin toimintaedellytysten, kannattavuuden ja kilpailukyyn parantamiseksi tarvitaan myös panostuksia datan hallinnan, digitalisaation, älymaatalouden ja muiden uusien teknologioiden käyttöönoton edistämiseen. Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta korostaa tutkimuksen, innovointien ja investointien merkitystä tiedonannon tavoitteiden saavuttamiseksi. Alkutuotantoon tarvitaan merkittäviä investointeja jalostukseen ja elintarvikekehitykseen sekä tuotteiden markkinoille saattamiseen. Riittävien investointien turvaaminen ja innovaatiomyönteinen politiikka maatalous- ja ruokasektorilla on nähtävä alan kilpailukyyn ja EU:n huoltovarmuuden ja strategisen autonomian olennaisena edellytyksenä.

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2025 vp

(13) EU-tason toimin on parannettava myös yksityisen rahoituksen saatavuutta. Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta katsoo, että kaikkia rahoituslähteitä, mukaan lukien Euroopan investointipankin resursseja, tulisi hyödyntää ja kestävä rahoituksen lainsäädäntöä edelleen kehittää maatalous- ja ruokasektorin erityispiirteet huomioiden. Samanaikaisesti on edistettävä uusien tulonlähteiden luomista maaseutusektorille ja -alueille esimerkiksi hiiliviljelyn ja luontoarvomarkkinoiden kautta. Myös biotalous ja kiertotalous sisältävät merkittävää potentiaalia maaseutualueiden taloudelle. Suuri valiokunta toteaa, että alojen toimintaedellytyksiä parantamalla voidaan edistää yhtä aikaa sekä EU:n kilpailukykyä, kasvua ja strategista autonomiaa sekä ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjunnan tavoitteita (Ks. SuVL 3/2024 vp, kappale 38).

(14) Suuri valiokunta tukee maatalous- ja metsätalousvaliokunnan ja ympäristövaliokunnan tavoin komission tavoitetta maatalous- ja ruokasektorista, joka osaltaan edistää vuoden 2040 EU:n ilmastotavoitteiden saavuttamista samalla kun huolehditaan terveestä maaperästä ja puhtaasta vedestä ja ilmasta sekä suojellaan ja ennallistetaan biologista monimuotoisuutta. Valtioneuvoston lailla suuri valiokunta katsoo, että vuoden 2030 jälkeisen ajan ilmastosäätelyä valmistellessa tulee ottaa huomioon maatalouden ja maankäyttösektorin erityispiirteet ja vahvistaa biotaloutta.

(15) Suuri valiokunta katsoo, että ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen sekä biologisesta monimuotoisuudesta huolehtiminen ovat tärkeä osa ruokaturvaa ja kriisivarautumista. Yhteisen maatalouspolitiikan keinoin ja kannustein on tärkeää vahvistaa alan ympäristötoimia varmistaen samalla ruoantuotannon jatkuvuus (SuVL 3/2024 vp, kappale 32). Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston ja komission näkemyksiin siitä, että ratkaisuja ja ympäristö- sekä biodiversiteettihyötyjä on löydettävissä muun muassa kestävää kotieläintuotantoa ja laajapohjaista nurmipohjaista eläintuotantoa ja luonnonlaidunnusta edistämällä. Maa- ja metsätalousvaliokunnan ja ympäristövaliokunnan tavoin suuri valiokunta kiinnittää huomiota myös yhteisten vesivarojen vastuulliseen käytön ja maaperän puhtaudesta ja tuottokyvystä huolehtimisen merkitykseen. Ympäristön kestävyden kannalta on tärkeä muun muassa vauhdittaa uusien vaihtoehtoisten kasvinsuojeluaineiden- ja tekniikoiden sekä biopestisidien markkinoille tuloa. Asiantuntijakuulemisissa esille on nostettu myös luomutuotannon ja vesien valuma-alueuunnittelun merkitys.

(16) Lopuksi suuri valiokunta korostaa maatalous- ja ruokasektorin globaalin kilpailukyvyn merkitystä ja kokonaisvaltaisen kriisivarautumisen tärkeyttä.

(17) Suuri valiokunta pitää maa- ja metsätalousvaliokunnan ja ympäristövaliokunnan lailla tärkeänä, että EU-alueen maatalous- ja elintarvikesektori voivat osallistua globaaliin kilpailuun tasapuolisin toimintaedellytyksin. EU on maailman merkittävin maataloustuotteiden viejä ja sen rooli globaalin ruokaturvan takaamisessa on merkittävä. Suuri valiokunta pitää hyvänä komission tavoitetta yhtenäistää tuotantostandardien soveltamista tuontituotteisiin erityisesti kasvinsuojeluaineiden ja eläinten hyvinvoinnin osalta ja edistää myös muutoin sääntely-yhteistyötä ja WTO-sääntöjen noudattamista. Ympäristövaliokunnan mukaan vastaavia toimia tarvitaan myös eläinten lääkitsemisen ja ympäristövaatimusten alueella. Uusien vientimahdollisuuksien luomiseksi ja haitallisista riippuvuuksista irtautumiseksi EU:n on myös tehostettava toimiaan kauppasuhteiden monipuolistamiseksi ja neuvoteltujen kauppasopimusten voimaansaattamisen nopeuttamiseksi. Kuten maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että Suomessa maatalouden kannattavuus

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2025 vp

den ja kilpailukyvyyn edellytyksenä oleva kasvu voidaan käytännössä saavuttaa vain laajentamalla markkinoita EU-alueelle ja sen ulkopuolelle.

(18) Suuri valiokunta pitää hyvänä valtioneuvoston tavoitetta vähentää tuontiriippuvuutta kriittisten tuotantopanosten, erityisesti fossiilisen energian, lannoitteiden ja valkuaisrehuraaka-aineiden osalta. Globaalit kriisit ovat tehneet näkyväksi EU-alueen ruoantuotannon riippuvuuden ulkomaisista tuontipanoksista, maailmanmarkkinoiden hintakehityksestä ja ruokaketjujen toimivuudesta. Kriittisten raaka-aineiden tuontiriippuvuuden vähentämiseksi on tärkeää lisätä EU:n proteiiniomavaraisuutta ja edistää myös ravinteiden kierrätystä, viljelykiertoja ja maatilojen bio-kaasutuotantoa ja muuta energiatuotantoa energiaomavaraisuuden lisäämiseksi. Myös kriittisen infrastruktuurin turvaamistoimia on parannettava mm. energia- ja vesihuollossa, ja EU:n toimenpiteissä on huomioitava myös kyberturvallisuus ja hybridivaikuttamisen uhka EU:n siviili- ja puolustusvalmiuden vahvistamista koskevan presidentti Niinistön raportin kirjauksien mukaisesti.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Suuri valiokunta esittää,

että valtioneuvosto ottaa edellä esitetyn huomioon.

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2025 vp

Helsingissä 28.5.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Saara-Sofia Sirén kok

1. varapuheenjohtaja Laura Huhtasaari ps

2. varapuheenjohtaja Miapetra Kumpula-Natri sd

jäsen Heikki Autto kok

jäsen Juho Eerola ps

jäsen Ritva Elomaa ps

jäsen Timo Harakka sd

jäsen Ville Kaunisto kok

jäsen Teemu Keskiarja ps

jäsen Mai Kivelä vas

jäsen Jani Kokko sd

jäsen Terhi Koulumies kok

jäsen Mika Lintilä kesk

jäsen Helena Marttila sd

jäsen Susanne Päivärinta kok

jäsen Onni Rostila ps

jäsen Sari Tanus kd

jäsen Eerikki Viljanen kesk

varajäsen Kimmo Kiljunen sd

varajäsen Jani Mäkelä ps (osittain)

varajäsen Anders Norrback r

varajäsen Mikko Polvinen ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Anna Sorto

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2025 vp Eriävä mielipide

Eriävä mielipide

Perustelut

Komission tiedonanto maatalouden ja ruoan visiosta pitää sisällään useita kannatettavia elementtejä, joiden osalta valtioneuvoston puoltava kanta on ymmärrettävä. Kokonaisuudessaan komission visiossa esittämät toimenpiteet ovat kuitenkin maatalouden ilmasto- ja ympäristöulottuvuutta heikentäviä. Komission tavoite maatalouden sääntöjen ja ehtojen vähentämiseksi pitää sisällään merkittäviä riskejä ympäristön kannalta, kun ympäristötoimien osalta halutaan siirtyä entistä vahvemmin vapaaehtoisuuteen. Sitovien velvoitteiden puute tekee maataloussektorin ympäristövaikutusten arvioinnista ja ennakoinnista haastavaa. Sääntöjen ja ehtojen olemassaolo ei katsoaksemme poista mahdollisuutta kannustimiin perustuvaan ohjaukseen, jossa maataloustoimijoita palkitaan ympäristötyöstä - päinvastoin nämä ovat hyvin yhteensovitettavissa.

Yhdymme valtioneuvoston ja suuren valiokunnan kantaan, jonka mukaan maatalouteen ja ruokasektorille tarvitaan vakaa, ennustettava ja johdonmukainen politiikkakehys. Komission ja valtioneuvoston EU-vaikuttamisen uudet tavoitteet eurooppalaisen ympäristösääntelyn purkamiseksi ja heikentämiseksi kautta linjan eivät katsoaksemme kuitenkaan edistä tällaista johdonmukaista sääntely-ympäristöä, vaan päinvastoin aiheuttavat epäselvyyttä, vaikeuttavat vihreitä investointeja ja rankaisevat vastuullisimpia maataloustoimijoita ja yrityksiä.

Yhdymme valtioneuvoston ja suuren valiokunnan näkemykseen, jonka mukaan viljelijätuet tulee jatkossa kohdentaa aktiiviseen ruoantuotantoon. Samalla ehdollisuusjärjestelmään sisältyvät toimenpiteet maatalouden haitallisten ympäristövaikutusten vähentämiseksi ovat keskeisiä ja niiden tulisi olla jatkossakin viljelijätukien ehtona. Eläintuotannon tuista tulisi asteittain luopua, pois lukien luomutuotannon sekä luonnonlaitumia käyttävien ja muita perinnebiotooppeja hoitavien eläinten tuet. Perinnebiotooppien hoidossa pääpainon tulisi olla alueiden ekologisten arvojen ylläpitämisessä ja lisäämisessä. Jotta maataloussektorilla voidaan aidosti vastata ekologiseen kriisiin, on kehitettävä uudenlaisia tukitoimenpiteitä ja nykyiset ohjaukset on uudelleenarvioitava perusteellisesti. Tukea tulee osoittaa nykyistä paljon vahvemmin ilmaston, luonnon ja vesiensuojelua edistäviin toimiin sekä palkitsemaan aktiivisista ympäristötoista. Tukijärjestelmän uudistamista tällä tavoin tulisi edistää myös käsittelyssä olevan vision puitteissa.

Suuri valiokunta toteaa lausunnossaan, että maatalouden tulevaisuuden elinehtojen taustalla tulee ennen kaikkea nähdä maataloustuotannon kannattavuus ja että tiedonannossa valitut prioriteetit ja tavoitteet ovat onnistuneita. Maatalouden tulevaisuuden ensisijainen elinehto on nähdäksemme kuitenkin se, missä määrin onnistumme torjumaan ekologista kriisiä ja vastaamaan sen seurauksiin maataloudelle ja ruoantuotannolle, joita ovat esimerkiksi lisääntyneet sään ääri-ilmiöt. Tiedonannossa ei esitetä kunnianhimoisia ympäristötavoitteita, eikä siinä siten priorisoida riittävästi maatalouden ja ruoantuotannon ilmasto- ja ympäristöulottuvuutta.

Komissio aikoo kehittää suunnitelman, jolla luodaan EU:lle omavaraisempi ja kestävämpi proteiinin tuotanto. Omavaraisemman ja kestävämmän proteiinin tuotannon suunnitelman täytyy kuitenkin keskeisesti edistää kasviproteiinien tuotantoa. Komission tulee kehittää vuoteen 2026

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2025 vp Eriävä mielipide

mennessä EU:n kasvipohjaisen ruuan toimintasuunnitelma, ja tämä toimintasuunnitelma täytyy sisällyttää käsillä olevaan visioon maatalouden ja ruoantuotannon tulevaisuudesta. Niin komission visiossa kuin valtioneuvoston kannassakaan ei ole riittävästi huomioitu, että ainoita realistisia keinoja kohtuullistaa maataloussektorin maankäyttöä on muovata ruokajärjestelmää selkeästi kasvipainotteisempaan suuntaan. Komission vision ja valtioneuvoston sitä koskevan kannan tulisi tunnistaa tarve vähentää kotieläinten lukumäärää kokonaisuudessaan kestävämpien tuotantomenetelmien investointien ja innovaatioiden kehittämisen ohella. Suomen kannassa tulisi paremmin huomioida kasvipohjaisen ruoan rooli tulevaisuuskestävän ruokajärjestelmän rakentajana. Yhdymme valiokunnan näkemykseen siitä, että kasviproteiinituotteiden kehittämistä ja markkinoille saattamista tulee edistää ja että tähän tarkoitukseen on otettava käyttöön tehokkaampi menettely.

Myös solumaatalouden potentiaali ja mahdollisuudet jäävät visiossa ja valtioneuvoston kannassa nyt huomiotta. Kun tarkastellaan maatalouden kilpailukykyä, on huomattava, että Luonnonvarakeskuksen (2024) selvityksen mukaan Suomessa ei kotieläintuotteiden markkinoilla ole merkittäviä kasvumahdollisuuksia. Suurin osa ruoka-alan kasvupotentiaalista on sen sijaan solumaataloudessa, kasviproteiineissa ja kasvimeijerituotteissa. Kuten suuri valiokuntakin toteaa, EU:n uuselinvarvikkeita koskevaan sääntelyyn sisältyviä esteitä tuotteiden markkinoille saattamiseksi täytyy mitä pikimmiten purkaa ja lupaprosesseja sujuvoittaa. Uuselintarvikkeiden lupaprosessit EU:ssa ovat läpinäkymättömiä ja hitaita, mikä asettaa eurooppalaiset uuselinvarviketoimijat kansainvälisesti erittäin epäedulliseen asemaan.

Valtioneuvosto toteaa kannassaan, että ruoantuotanto on maatalouden tärkein tehtävä ja huoltovarmuuden perusta, ja että sektorille asetettavat päästövähennystavoitteet on sovittava yhteen tämän perustehtävän kanssa. On kuitenkin huomattava, että mikäli riittäviä, pakollisia päästövähennystavoitteita ei aseteta saatikka saavuteta, maatalouden ja siten ruoantuotannon perusedellytykset todennäköisesti tuhoutuvat. Ruoantuotanto ja ruokaturva kytkeytyvät siten erottamattomasti ilmasto- ja ympäristötyöhön, ja maatalouden toiminta on mukautettava planetaarisen kantokyvyn rajoihin. Toisin sanoen, ympäristökestävyys määrittää ruoantuotannon ja huoltovarmuuden tulevaisuuden.

On valitettavaa, että komission visiosta jää uupumaan konkreettinen poliittinen tiekartta päästövähennystavoitteiden ja luonnon monimuotoisuuden vahvistamisen osalta. Sektorille tulisi katsoaksemme säätää EU-tasolla sitova nettopäästövähennystavoite 2040-päästövähennystavoitteen yhteyteen.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtioneuvosto ottaa edellä olevan huomioon

Helsingissä 28.05.2025

Mai Kivelä vas